

Eucharistieviering met koormuziek uit een bepaalde periode

zondag 7 januari 2024, 10:00 uur

Periode: 1274 tot 1600

Openingsmotet: Resonet in laudibus – G.F. Handl (Gallus)

Missa Beata Mater – F. Guerrero

Motet 1: O magnum mysterium – T.L. da Vittoria

Motet 2: Hodie Christus natus est – J. Pzn. Sweelinck

In het jubileumjaar 2023/2024, waarin we vieren dat er 750 jaar geleden voor het eerst werd gedocumenteerd dat er koorzang in de Sint-Jan klonk, zal steeds op de eerste zondag van de maand speciale aandacht gegeven worden aan een stijlperiode uit de afgelopen 750 jaar koorzang. Op deze Driekoningen zondag staat muziek uit de Renaissance centraal met de polyfonie van Guerrero, Victoria, Handl en Sweelinck.

De opening deze ochtend is het korte kerstmotet Resonet in laudibus van Jakob Petelin Kranjski (1550-1591), geboren in het Sloveense Ribnica. Petelin, dat in het Sloveens haan betekent, werd later Handl (Duits) of Gallus (Latijn). Hij genoot mogelijk in zijn jeugd een opleiding in het Sloveense klooster van Stična, was enige tijd gevestigd in de abdij van het Oostenrijkse Melk en zong in de beroemde Weense hofkapel. Van 1586 tot aan zijn vroegtijdige dood op 18 juli 1591 was hij cantor in de Praagse Johanneskerk. Ondanks zijn relatief korte leven wist Handl een monumentaal oeuvre op te bouwen van naar schatting vijfhonderd, meest sacrale, composities. Zijn Opus musicum, vier boeken met motetten voor het liturgische jaar, bestaat uit 374 composities van vier tot 24 stemmen. Handl toonzette verschillende passies en schreef ongeveer twintig missen, meestens gebaseerd op eigen werk maar ook op motetten van Clemens non Papa, Christian Hollander, Jacobus Vaet en Philippe Verdelot of op profane composities van Thomas Crecquillon en Orlande de Lassus. Al tientallen jaren staat Handls vierstemmige versie van Resonet in laudibus op het repertoire van de Schola Cantorum. De melodie van dit kerstlied werd voor het eerst opgetekend in een Graduale in het Duitse Moosburg (circa 1360) en kende al snel wijde verbreiding in verschillende talen. De woorden 'Eya, Eya' verwijzen naar het middeleeuwse kindje wiegen dat vooral in Duitsland en de Lage Landen populair was.

De uit Sevilla afkomstige componist Francisco Guerrero (1528-1599) zong als koorknaap in de kathedraal van zijn geboortestad, was er zangmeester en werkte voor keizer Maximiliaan II. Reislustig als hij was, vertrok hij op zijn zestigste op een rondreis door het Heilige Land. Op de terugreis werd hij gevangengenomen door piraten maar werd – na het betalen van losgeld – gelukkig weer vrijgelaten. Hij schreef er een succesvol boek over, El viage de Hierusalem (De reis naar Jeruzalem), gepubliceerd in 1590. Guerrero componeerde zowel sacrale als profane muziek: naast missen, motetten en passies schreef hij talloze wereldlijke liederen en instrumentale stukken. Hij was in staat een grote verscheidenheid aan stemmingen in zijn muziek vast te leggen; extase, wanhoop, verlangen, vreugde en devotionele stilte. Zijn muziek bleef honderden jaren populair, vooral in kathedralen in Latijns-Amerika. Ook in de Sint-Jan klonk in de zestiende eeuw al werk van hem. Zo werd in 1563 voor de vespers in de kapel van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap – de huidige Sacramentskapel – een boek met Magnificats aangekocht, die zeer excellent zyn ende grootelicken van doen wairen. De korte vier- tot vijfstemmige Missa Beata Mater is gebaseerd op de gelijknamige gregoriaanse Maria-antifoon en werd voor het eerst gepubliceerd in 1566 in Parijs. De melodie van de antifoon klinkt door de hele mis, op sommige momenten – zoals het Agnus Dei – zelfs in canon.

Tomás Luis de Victoria (in het Italiaans ook wel 'da Vittoria' genoemd) staat wel bekend als een van de belangrijkste Spaanse componisten uit de zestiende eeuw. Victoria (1548-1611) was het zevende kind uit een zeer godsdienstig Spaans gezin en was een verwoed zanger. Nadat hij de baard in de keel had gekregen werd hij door keizer Filips II naar Rome gestuurd om er te studeren, wellicht bij Giovanni Pierluigi da Palestrina. Hoewel daar geen duidelijkheid over bestaat, werd Victoria zeker wel beïnvloed door de Italiaanse stijl van Palestrina. In 1586 keerde hij als beroemd componist terug en werd kapelmeester van keizerin Maria, de zuster van Filips II. Haar dood in 1603 inspireerde Victoria tot het schrijven van een Requiem dat zijn beroemdste werk zou worden.

Het fraaie kerstmotet *O magnum mysterium* – dat Victoria in Rome schreef – wordt door talrijke koren over de hele wereld gezongen. Het is misschien wel een van Victoria's meest vertederende composities, sereen en warm met een heerlijk dansant Alleluia. Het motet werd door hemzelf later in Spanje gebruikt voor een mis.

Tot slot klinkt het feestelijke *Hodie Christus natus est* van Jan Pieterszoon Sweelinck (1561-1621). Deze uit Deventer afkomstige componist, leraar, organist en klavecinist geldt als een van de belangrijkste Nederlandse componisten in de overgang van renaissance- naar barokmuziek. Op driejarige leeftijd verhuisde het gezin Sweelinck naar Amsterdam waar vader Peter Swibberts organist was geworden van de Oude of Sint Nicolaaskerk, de belangrijkste stadskerk van Amsterdam. Na diens dood zou het Jan Pieterszoon zelf zijn die de rol van vaste organist zou vervullen tot aan zijn dood in 1621. Sweelincks reputatie als leraar was zo groot dat talrijke, vooral Duitse musici naar Amsterdam trokken om van hem les te krijgen. Naast circa zeventig werken voor klavier of orgel schreef hij zo'n 250 vocale werken waaronder Franstalige psalmliederen en vijfstemmige motetten, die in 1619 onder de titel *Cantiones Sacrae* in Antwerpen werden gedrukt. Voor *Hodie Christus natus est* trekt Sweelinck, uiteraard passend bij de gelegenheid, alle registers van zijn contrapuntische meesterschap open. Als feestelijke slingers vloeien de melodieën samen tot een compact en rijkelijk versierd feestmotet.

De Schola Cantorum zong Sweelincks *Hodie Christus natus est* voor het eerst in de nachtmis van 1943. Na de bevrijding van Zuid-Nederland in 1944 wilde radio Herrijzend Nederland juist dit motet opnemen. In de tochtige en koude kathedraal werd het zingen van de Schola echter overstemd door constant overvliegende bommen, die uiteindelijk listig werden omzeild door precies tussen de gevaarlijke geluidsverstoorders een opname te maken.

Jan Jaap Zwitser